

DEL 16 AL 22
D'OCTUBRE
DE 2001

EL TEMPS 78 SOCIETAT

Sifnos

una terra mítica

O el mar és nostre

i la terra, vostra

Amb el reguitzell d'illes que esquitxen de terra el mar Egeu, els grecs en feren ponts naturals entre Europa i Àsia. El pont meridional el formava, bàsicament, Creta; el septentrional, les Espòrades; l'entremig, les Cíclades.

En aquestes darreres, el mar net i transparent combina els blaus –d'ultramar a l'horitzó, de cobalt a la massa líquida i de turquesa a la vora– tal com fa el Mediterrani en els nostres litorals. Fins aquí, doncs, el paisatge ens resulta proper i familiar. El Mare Nostrum és grec i alhora balear, català i valencià. Ben diferent, però, és la terra, que no té res a veure amb la nostra, ni des del punt de vista geològic, ni artístic, ni urbanístic.

Anem a pams. Pel que fa a la geologia, el ric anecdotari mitològic ja adverteix que, a l'origen, les Cíclades foren nimfes –o fins i tot filles del déu dels mars– els cossos petrificats de les quals quallaren en aquest imponent arxipèlag rocallós i semicircular (d'aquí el seu nom), amb les 56 illes grans i petites que constitueixen “la perla de l'Egeu”.

A més d'imaginativa, la hipòtesi sembla versemblant, ja que, si exceptuem els Cíclops, desconeixem on dimonis va col·locar Posidó els 3.000 fills varons i les 3.000 femelles que s'atribueixen a la paternitat del prolífic i enamoradís déu submarí.

Aquest antecedent diví, reforçat per la presència –al bell mig del semicercle– de l'illa sagrada de Delos, dedicada a Apol·lo, convida a considerar poc corrent la forma i la naturalesa d'aquesta terra abrupta i seca que constitueix el paisatge habitual de les Cíclades.

Per exemple, una de les illes occidentals de l'arxipèlag, Sifnos, guardava a les entranyes un fabulós tresor ple a ves-

sar de mines d'or, argent i bronze (els materials que utilitzaven a la farga d'Hefest) del qual en feren generoses donacions al temple d'Apol·lo a Delfos. El record del "tresor de Sifnos" encara és viu a la petita construcció que s'aixeca, altiva, a l'empinat camí d'accés a les runes històriques.

Pel que fa a l'art, aquesta és una terra literalment escultural –com qualifiquem els cossos humans més bells– perquè a l'edat del bronze (fa uns 5.000 anys) foren capaçs de modelar unes figuretes esquemàtiques prodigioses, de les que destaquen per la insòlita forma i el llarguíssim coll, les dones-violí, amb cossos que recorden, en efecte, les obres mestres que va dissenyar Stradivari a Cremona cap a 1715.

Des del format humil dels còdols de riera (20 cm els més grans), però amb la pedra dels marbres insulars procedents de Tinos, Naxos o Paros, els indígenes neolítics situaren l'art ciclàdic a una alçada inabastable (tret, potser, de Brancusi i del Picasso escultor). Amb la simplicitat de la forma, la claredat de la silueta, la suavitat de la superfície i la calligrafia de les incisions –que marquen accidents anatómics lleus, com ara l'encaix del coll al tronc i el triangle púbic– en tingueren prou per anar humanitzant els déus o, si fa no fa, divinitzant els homes.

La terra de l'art. Pel que fa a l'urbanisme, la terra aristocràtica de Sifnos que un temps vessà or, argent i bronze, es mostra especialment esquerpa a acollir aglomeracions indiscriminades d'equipaments turístics. Potser les 365 taiaies que constitueixen les diminutes capelletes de l'Església Ortodoxa Grega existents regulen, amb la seva vigilància constant, un ecosistema que resisteix extraordinàriament bé, almenys fins ara, els embats incansables dels assentaments hotelers i residencials multinacionals.

Hom diria que aquesta terra daurada i senyorial pesa tant que redueix l'arquitectura a pura terrissa. Vegem-ne les esglésies amb les successives capes de

El blau i el blanc són als colors del país i la bandera.

calç, les formes arrodonides, els relleus que emmarquen les portes, els forats asimètrics de les finestres, les escales que s'enfilen sense miraments estilístics als breus campanars i les cúpules celest o grana; tot són recursos formals més propis del modelat ceràmic que no pas de la construcció d'edificis. Només l'absència de nanses testifica que no són càntirs estrofolaris que podem dur d'aquí cap allà, deixant-los a vegades en llocs inversemblants com ara Nostra Senyora de la Font d'Or (precisament aquí la font cridaria, assenyadament, el càntir, que agrairien d'allò més els assedegats moradors del mes d'agost), instal·lada a la diminuta península unifamiliar del golf de Faros i objecte d'un atractiu cartell turístic emblemàticament blau i blanc, els colors del país i la bandera.

País i bandera que resumeixen, en aquests temps democràtics, la figura discreta del primer ministre, el socialista Costas Simitis, estiuant fidel de Sifnos, del qual, per cert, el 15 de agost, festivitat nacional de Nostra Senyora, la televisió hel·lena difongué amb insistència la representativitat simbòlica que expressa la seva simple presència. Aquell dia visitava els càntirs-església amb tanta abnegació que donava la impressió que anava a fer, acompanyat de la seva esposa, les 365 que nien a l'illa.

Vull creure que van visitar la de Krisopiýs. S'ho mereix per mèrits propis: a), per estar dedicada a la patrona de la diada; b), per l'enquadrament paisatgístic incomparable, a la punta de la península; c), pel cartell turístic en funcions i, d), per la lluna plena que es presentà aquella nit a casa del Takis i l'Stella Kavallieratos, literalment enlluernant i més

pròpia d'un déu que no pas d'un polític, i no diguem d'una parella d'artistes i la seva amiga i veïna, la galerista d'èxit i alhora tabaquera més important del país, Marina Papastratos.

Fet i fet, tot estava a punt per a veure-hi passar Posidó, el germà olímpic de Zeus i sobirà de la mar, recorrent la línia de l'horitzó de "la líquida planura" (així en deia Homer, de la

mar). Potser de dreta a esquerra, en direcció al temple consagrat a ell a Sunion i distant 76 milles marines, en perfecta harmonia amb l'argentat de la nit i muntat en un carro d'or arrossegat per cavalls blancs –els seus animals sagrats– de crines àuries i peus de bronze, que ens recorden la descripció que la mitologia fa dels metalls preciosos un dia característics de Sifnos: or, argent i bronze.

O qui sap si aniria al seu palau brillant del fons del mar, molt a prop de l'avió de combat canadenc que es va estavellar, durant la Segona Guerra Mundial, a un centenar de metres –i a uns 10 o 12 de profunditat– d'una costa ocupada pels alemanys i en la qual el petit Konstantís hi rescatà l'únic supervivent, cridant sa mare i amagant el pilot fins que es va restablir i el van alliberar els aliats. Avui, el vell pagès que ha succeït aquell vailet continua rebent puntualment, tots els mesos, un xec del Govern del Canadà com a recompensa a tan arriscada, humanitària i desinteressada acció.

L'art de la terra. En fi, la terra ciclàdica de Sifnos resisteix admirablement la mirada més severa, estèticament parlant, que pugui dirigir-se-li des del mar, com la de Posidó amb els seus cavalls blancs galopant. Una mirada que, dissortadament, no podem aplicar a les costes balears, catalanes o valencianes –pocavergonyes i descregudes de fa mil·lennis– més que esporàdicament, sense avergonyir-nos de la irreversible alteració que ha infringit la construcció desmesurada, especulativa i ignorant, a la terra sagrada dels nostres avantpassats.

A aquestes alçades de la globalització, el més decisiu per als banyistes contem-

platius –deixo voluntàriament de banda els afeccionats als plusmarquismes de cap de setmana: el *crowl*, el *surfing*, el *yatching*, el *motoring* i l'esquí aquàtic, especialistes tots a amagar el cap sota l'aigua o sota l'ala–, no es ja la neteja i qualitat de l'aigua del mar, objectiu d'altra banda força reeixit, sinó la neteja i qualitat de la terra costanera.

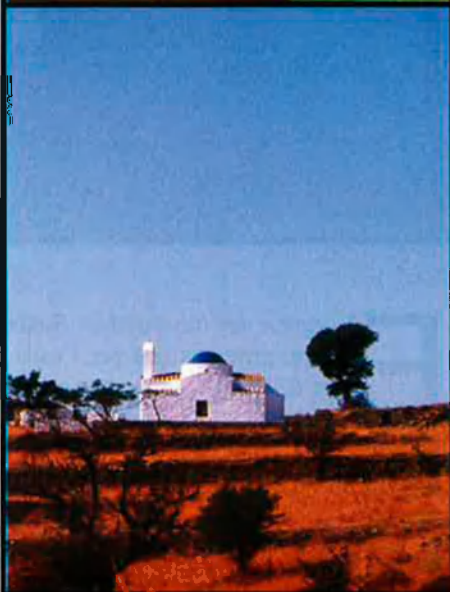
Posats a triar, avui no maldariem tant pels paradisos marítims mediterranis mig perduts encara per Grècia, Turquia, Xipre, Malta, Còrsega o Sardenya, sinó per la pèrdua irreparable de la serenitat i la bellesa del paisatge terrenal que ceneix el nostre mar.

En certa manera, la capella bizantina, l'ase, els camins de cabra i els matolls –interromputs de tant en tant per una construcció, vella o nova, sempre discreta, o per tavernes i *xiringuitos* sense cridòria ni música– marquen, ara per ara, la veritable escala d'allò que hem perdut definitivament a casa: una riquesa visual equivalent a l'or, l'argent i el bronze mitològics de Sifnos. Un veritable tresor.

En altres paraules, avui, en tot el nostre perímetre marítim mediterrani, resulta un espectacle més difícil de pair mirar la terra des del mar que no pas veure el mar des de la terra. Per exemple, des del mar es pot veure –a gust del consumidor– s'Arenal o Deià, Cala Galdana o Son Saura, Sant Antoni o Cala de Xarraca, Lloret o Cala Montjoi, Benidorm o Tabarca (per cert, deu ser l'illa amb més densitat de població per metre quadrat de tot el Mediterrani). Només que s'Arenal, Cala Galdana, Sant Antoni, Lloret i Benidorm, lluny de ser-ne l'excepció, s'han convertit en la norma. Fins el punt que, si les banderes que assenyalen la qualitat satisfactòria de les aigües de les platges i les cales, eixampessin les competències a la terra ferma, el nostre litoral ben segur que fóra ple de banderes vermelles.

Banderes vermelles que marcarien el triomf de la misèria ostentosa i lamentable d'una obra finançada pels qui, en paraules de Joan Brossa (el Sòcrates català), “són tan pobres, tan pobres, tan pobres, que només tenen diners”.

Enric Satué

A dalt, un peo de l'Església Ortodoxa Grega instal·lat a la diminuta península del golf de Faros. Al mig, a l'esquerra, de les figuretes esquemàtiques ciclàdiques en destaquen, per la insòlita forma i el llarguíssim coll, les dones-violi. A la dreta, els cavalls blancs de Posidó, de crines àuries i peus de bronze, recorden els metalls preciosos un dia característics de Sifnos: or, argent i bronze. A sota, aquesta terra daurada i senyorial pesa tant que redueix l'arquitectura a pura terrissa.